

Betekenis Deltaprogramma 2018 voor de provincie Utrecht

Januari 2018

Inleiding

Nederland is een laaggelegen land, dat kwetsbaar is voor overstromingen en veranderingen van het klimaat. De overheid wil Nederland nu en in de toekomst beschermen tegen hoogwater, zorgen voor voldoende zoetwater en inrichten voor een klimaatbestendige leefomgeving. Onze waterveiligheid, de zoetwatervoorziening en een klimaatbestendige leefomgeving vormen maatschappelijke opgaven, waar wij ook als provincie Utrecht aan werken.

Elk jaar wordt op Prinsjesdag het Deltaprogramma voor het volgende jaar vrijgegeven. In het Deltaprogramma staat een overzicht van de voortgang van de maatregelen, voorzieningen, onderzoeken en ambities op het gebied van waterveiligheid, zoetwatervoorziening en ruimtelijke adaptatie. Deze projecten, waaronder diverse projecten in Utrecht, worden geheel of gedeeltelijk uit het Deltafonds gefinancierd. Ook de nieuwe regering zet de uitvoering van het Deltaprogramma voort en zal daarbij meer dan ooit de nadruk leggen op een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Nederland. Het streven van de minister van Infrastructuur en Waterstaat is om in het eerste kwartaal van 2018 een bestuursakkoord klimaatadaptatie op te stellen tussen het Rijk en de medeoverheden.

Onderstaand wordt ingegaan op de betekenis van het Deltaprogramma 2018 voor de provincie Utrecht. In de watterrapportage 2016 – 2017 van de provincie Utrecht is de realisatie van het waterbeleid in het jaar 2016 opgenomen en wordt vooruit gekeken naar komende ontwikkelingen. Onder de thema's waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie komen meerdere onderdelen uit het Deltaprogramma die spelen in de provincie Utrecht aan bod.

Deltaprogramma 2018

Hoog water in de rivieren, hevige stormen en zware regenbuien in een korte tijd komen steeds vaker voor en maken de urgentie van een tijdige uitvoering van de maatregelen uit het Deltaprogramma duidelijk. Naast de maatregelen om Nederland te beschermen tegen overstromingen in het Deltaplan Waterveiligheid en de maatregelen voor een duurzame zoetwatervoorziening in het Deltaplan Zoetwater, bevat het Deltaprogramma 2018 voor het eerst ook een Deltaplan Ruimtelijke adaptatie. Het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie bevat een aanpak en maatregelen om Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten en zo weerbaar te maken voor extreme weersomstandigheden.

De programmering van de maatregelen en voorzieningen in de deltaplannen is voor de korte termijn in detail en biedt waar mogelijk een doorkijk naar 2050. De Deltabeslissingen en voorkeursstrategieën in het Deltaprogramma 2015 vormen de uitgangspunten van de aanpak.

Via ons Bodem-, Water- en Milieuplan, Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en Mobiliteitsprogramma zijn de Deltabeslissingen en voorkeursstrategieën verankerd in ons provinciaal beleid. Ook bij de Natuurvisie, Landbouwvisie en diverse provinciale programma's komen de thema's van het Deltaprogramma aan de orde.

Waterveiligheid

De komende jaren worden in heel Nederland de primaire keringen beoordeeld op basis van de nieuwe normering. Met de invoering van deze nieuwe normering voor de waterveiligheid op 1 januari 2017 is duidelijk dat de Nederrijn- en Lekdijken grotendeels afgekeurd worden. Dit betekent dat deze dijken het komende decennium versterkt gaan worden. Het gaat hier om zo'n 60 km in de provincie Utrecht.

De waterschappen bereiden deze dijkversterkingen voor. De provincie participeert om de ruimtelijke en andere opgaven optimaal mee te kunnen koppelen met de waterveiligheidsmaatregelen. Dit zijn naast waterveiligheid de thema's: natuur; economie; landbouw; infrastructuur, recreatie & toerisme, landschap, cultuurhistorie; archeologie en duurzaamheid.

Via het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) vindt financiering van de versterking van de primaire waterkeringen plaats. De programmering in het HWBP gaat op basis van een prioritering, waarbij de meest

urgente dijkversterkingen het snelst in uitvoering gaan. Projecten die al gestart zijn op basis van de vorige waterveiligheidsnormen, behouden hun plaats in het HWBP. Voor de provincie Utrecht is dit de dijkversterking Eem en Zuidelijke Randmeren. Aan het HWBP zijn nieuwe trajecten toegevoegd die genormeerd zijn volgens de nieuwe waterveiligheidsnormeringen. Voor de provincie Utrecht zijn dit de Grebbedijk, Sterke Lekdijk, Vianen en een deel van het traject fort Everdingen – Ameide Sluis.

De nieuwe veiligheidsnormering en daarmee het afkeuren van een groot deel van de Nederrijn- en Lekdijken vormt ook de aanleiding om de voorkeursstrategie Rivieren te actualiseren in het project Ambitie Rivieren. Het doel is om te komen tot een realistisch en uitvoerbaar voorstel voor de combinatie van dijkversterking en rivierverruiming op de lange termijn.

Grebedijk

De Grebedijk is één van de vele waterkeringen die Nederland droog houden. De vijf kilometer lange dijk, tussen Wageningen en Rhenen, beschermt de bewoners van de Gelderse Vallei tot en met Amersfoort tegen overstromingen van de Neder-Rijn. Bij een doorbraak, zoals die zich in 1595 voordeed, zouden nu 250.000 inwoners worden getroffen en is de geschatte schade ruim 27 miljard euro. Precies om deze reden heeft de Grebedijk een van de hoogste prioriteringen binnen het HWBP. Dit betekent een noodzaak tot dijkverbetering.

In het gebied rond de Grebedijk zijn naast de waterveiligheid ook veel andere maatschappelijke ambities en opgaven. Dit heeft geleid tot een nauwe samenwerking tussen de Provincies Gelderland en Utrecht, het waterschap Vallei en Veluwe, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat en de gemeente Wageningen.

De komende jaren wordt de verkenningsfase van de gebiedsontwikkeling Grebedijk uitgevoerd die moet resulteren in 2020 in een gedragen, gebiedsgericht en waterveilig plan (een 'voorkeursalternatief'). Vanuit meerdere thema's wordt in 2017 / 2018 via integrale ontwerpessies toegewerkt naar mogelijke oplossingsrichtingen. In 2018 / 2019 worden via op te stellen beoordelingscriteria / -kaders drie kansrijke oplossingsalternatieven gekozen. Om van deze drie kansrijke oplossingsalternatieven te komen tot een voorkeursalternatief worden effectbepalingen uitgevoerd.

Sterke Lekdijk

De Lekdijk beschermt een groot deel van Midden- en West-Nederland tegen overstromingen. Als de Lekdijk doorbreekt, kan een groot deel van de Randstad, tot Amsterdam aan toe, overstromen en worden er naar verwachting meer dan een miljoen inwoners getroffen en is er een geschatte schade van ruim 75 miljard euro.

Vooruitlopend op de invoering van de nieuwe waterveiligheidsnormering is de projectoverstijgende verkenning (POV) Centraal-Holland uitgevoerd. Projectoverstijgende verkenningen hebben als doel nieuwe kennis en innovatieve oplossingen te ontwikkelen die in meerdere projecten toepasbaar zijn. In 2016 is de POV Centraal-Holland afgerond. Uit het verkennend onderzoek blijkt dat de Lekdijk tussen Amerongen en Schoonhoven over een lengte van circa 55 kilometer voor met name de sterkte en stabiliteit verbeterd moet worden.

De dijkversterking langs de Lekdijk tussen Amerongen en Schoonhoven voert Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) uit met het project Sterke Lekdijk en werkt daarbij in de geest van de nieuwe Omgevingswet. In verschillende deeltrajecten zoeken HDSR en de provincie Utrecht samen naar kansen om de dijk niet alleen sterker, maar ook mooier te maken. Dit heeft onder andere geresulteerd in het ruimtelijk kwaliteitskader Noordelijke Rijn- en Lekdijk, dat een kompas vormt voor de komende dijkversterkingen (link naar het ruimtelijk kwaliteitskader: https://www.hdsr.nl/publish/pages/47909/thema_ab_5_okt_-_eindrapport_rkk_webversie_-_verkleind.pdf). Verdere uitwerking van de omgevingskwaliteit gebeurt met bewoners, betrokken gemeenten, de provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat en maatschappelijke partners als LTO en Staatsbosbeheer. Voor de borging van de ruimtelijke kwaliteit is een omgevingskwaliteitsteam (OK-team) ingesteld met voormalig Rijksadviseur Natuur & Landschap, Eric Luiten als voorzitter. De provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit, Paul Roncken is lid van dit OK-team.

Het project wordt in 7 deeltrajecten uitgevoerd. De eerste 2 trajecten, Salmsteke en Wijk bij Duurstede - Amerongen zijn al in de verkenningsfase. Voor deze trajecten wordt respectievelijk in 2019 en 2020 een voorkeursalternatief vastgesteld. De overige trajecten volgen hierna. De planfase van de deeltrajecten loopt in de periode 2020-2025. De realisatie van de dijkversterking moet in 2028 gereed zijn.

Dijkversterkingen Eem en Zuidelijke Randmeren

Door waterschap Vallei en Veluwe wordt in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma 22 km primaire waterkering langs de Eem en zuidelijke randmeren verbeterd. De dijk is nu veilig en voldoet aan de norm. De historische stadskern van Spakenburg maakt deel uit van dit verbetertraject. Hier is in april 2017 een innovatieve flexibele kering gerealiseerd.

Dijkversterking bij Vianen

Langs de zuidoever van de Lek bij Vianen vinden op dit moment dijkverbeteringen plaats in het kader van Ruimte voor de Rivier. Dit project is eind 2017 afgerond. Daarnaast loopt er op dit moment een dijkverbeteringsproject van 600 meter in de stad Vianen.

Momenteel vindt besluitvorming plaats over Vijfheerenlanden. Afhankelijk van de uitkomst van de besluitvorming hierover kan de opgave voor de provincie Utrecht voor dijkversterking groter worden. Dit gaat over ongeveer 10 km primaire kering, waarvoor volgens de nieuwe normering dijkversterking nodig is. Waterschap Rivierenland is trekker van dit project Streefkerk – Ameide, waarvoor de verkenningsfase in 2017 is gestart.

Rivierverruiming – project Ambitie Rivieren

Voor de dijken langs de Nederrijn en de Lek is nader onderzoek gedaan naar de dijkverhogingsopgave. De resultaten van het onderzoek naar de dijkverhogingsopgave langs de Nederrijn en de Lek laten zien dat de opgave voor de dijkhoogte vanwege zeespiegelstijging en bodemdaling het grootst is in het westen van het gebied: langs de Lek stroomafwaarts vanaf de stuw Hagestein. Tegelijkertijd zijn er in dit deel van de Nederrijn en Lek weinig kansen voor rivierverruiming. De resultaten laten ook zien dat er bovenstrooms vanaf de stuw Hagestein een beperkte en deels zelfs helemaal geen opgave voor de dijkhoogte is. Dit deel van de Nederrijn en de Lek biedt mogelijk wel kansen voor rivierverruiming. Lokale kansen voor rivierverruiming, al dan niet in combinatie met dijkversterkingen, Kaderrichtlijn Water - maatregelen en andere meekoppelkansen, worden momenteel verder inzichtelijk gemaakt. De partners in het Deltaprogramma streven ernaar in 2018 afspraken te maken over mogelijke maatregelpakketten voor rivierverruiming in samenhang met dijkversterking die aansluiten bij de doelen en ambities van regio en Rijk, en over de bijbehorende investeringsbereidheid van rijk, provincies, waterschappen en eventueel gemeenten.

C-keringen

Met de wijziging van de Waterwet per 1 januari 2017 is het begrip dijkkring vervallen en vervangen door dijktrajecten. In het overstroombare gebied van de Nederrijn en Lek liggen voorheen genoemde C-keringen die als tweede linie indirect bescherming bieden. Het betreft de C-keringen langs het Amsterdam-Rijnkanaal, het Lekkanaal, de gekanaliseerde Hollandse IJssel en de verbindingsdijk tussen de gekanaliseerde Hollandse IJssel en het Amsterdam-Rijnkanaal (o.a. via de Meerndijk). De Diefdijk behoudt als enige C-kering de status van primaire waterkering.

In de POV Centraal Holland (zie onder kopje Sterke Lekdijk) heeft een verkenning plaats gevonden naar de toekomstige status en normering van deze C-keringen. Uit de verkenning is het voorstel gekomen om de C-keringen langs het Amsterdam-Rijnkanaal, het Lekkanaal en de Gekanaliseerde Hollandse IJssel te normeren als regionale kering. De provincie Utrecht is verantwoordelijk voor de normering van de keringen langs de Gekanaliseerde Hollandse IJssel. De andere twee keringen vallen onder Rijksverantwoordelijkheid. In 2018 zal de aanwijzing en normering opgenomen worden in de provinciale Waterverordening.

Uit de verkenning is tevens naar voren gekomen dat 28 kilometer niet blijkt te voldoen aan de gewenste nieuwe normen voor de regionale keringen. Dit speelt met name bij de Gekanaliseerde Hollandsche IJssel. Bij de opname in de Waterverordening zullen gelijktijdig afspraken gemaakt worden met het waterschap over de termijn waarbinnen deze keringen aan de normen moeten voldoen.

Regionale waterkeringen

Sinds de dijkverschuiving bij Wilnis in 2003 zijn de provincies, waterschappen en Rijkswaterstaat aan de slag met normering, onderzoek en verbetering van de regionale waterkeringen. Momenteel wordt aan een nieuwe visie op de regionale keringen gewerkt waarin plaats wordt geboden aan opgedane ervaringen en kennis, aan inzichten uit onder meer het Deltaprogramma, het kostenaspect en de plek van deze keringen in het totale functioneren van het watersysteem om een basis te leggen voor verdere verbetering van de wijze waarop wij met onze regionale waterkeringen omgaan.

De veiligheidsnormen voor de regionale waterkeringen die bij het Rijk in beheer zijn, waaronder het Amsterdam-Rijnkanaal, zijn in 2016 in het Waterbesluit opgenomen. Momenteel wordt getoetst of deze regionale keringen aan de gestelde normen voldoen. Uit deze toetsing zal blijken of en in welke mate versterkingsmaatregelen noodzakelijk zijn.

Meerlaagsveiligheid

Het risico van overstromingen is met verschillende typen maatregelen te beperken. Deze maatregelen zijn in te delen in de drie lagen van meerlaagsveiligheid:

- Laag 1: preventieve maatregelen om de kans op een overstroming te beperken.
- Laag 2: ruimtelijke inrichting om de gevolgen van eventuele overstromingen te beperken.
- Laag 3: rampen- en crisisbeheersing om adequaat te reageren bij een eventuele overstroming.

Binnen het Deltaprogramma is de uitvoering van de maatregelen in laag 1 ondergebracht in het Deltaplan Waterveiligheid en de uitvoering van de maatregelen in laag 2 en 3 zijn opgenomen in het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie.

Binnen de eerste laag vallen de maatregelen voor dijkversterking en rivierversuiming, zoals die hiervoor zijn benoemd. De maatregelen die wij nemen in de tweede laag bestaan uit de regels die wij in onze ruimtelijke verordening hebben opgenomen voor overstromingsrobuust inrichten en meerdere maatregelen die wij oppakken voor de Ruimtelijke adaptatie. Voor de derde laag hebben wij een draaiboek voor de preventieve evacuatie over provinciale wegen en draaiboeken voor rampenbestrijding en crisisbeheersing bij hoogwater langs primaire keringen en regionale keringen.

Tijdens de bestuursconferentie van de Veiligheidsregio Utrecht eind september 2016 is een programma meerlaagsveiligheid aangekondigd. Dit op te zetten programma heeft als doel om te komen tot (ruimtelijke) maatregelen voor een overstromingsrobuuste inrichting van het overstroombare achterland van de Neder-Rijn en Lek (laag 2) en tot maatregelen die leiden tot verbetering van de rampenbestrijding en crisisbeheersing (de lagen 2 en 3). Hierdoor worden de gevolgen van een overstroming (slachtoffers, schade) beperkt, de veerkracht voor wederopbouw vergroot en de evacuatieproblemen ten tijde van de crisissituatie verkleind. Een belangrijk onderdeel vormt de bewustwording en verankering van meerlaagsveiligheid in het gemeentelijk beleid en handelen. Hiervoor is in 2017 gewerkt aan een impactanalyse voor de gevolgen van een overstroming voor nutsvoorzieningen en een verkenning naar het huidige bewustzijn en verankering van meerlaagsveiligheid bij gemeenten. In het eerste kwartaal van 2018 worden de analyse en verkenning afgerond en zal een intentieverklaring ondertekend worden door de veiligheidsregio, provincie en gemeenten.

Zoetwater

Voldoende zoetwater is cruciaal voor de stabiliteit van dijken en stedelijke bebouwing en de drinkwater- en elektriciteitsvoorziening. Sectoren, zoals landbouw, scheepvaart en veel industrieën, zijn voor hun productie afhankelijk van zoetwater. Ook waterrijke natuur, het leefmilieu in de stad en de volksgezondheid zijn afhankelijk van voldoende zoetwater.

Naast droogte is er ook een oprukkende verzilting, veroorzaakt door de stijgende zeespiegel en daarmee meer instroom van zout oppervlaktewater en een hogere zoute kweldruk, vooral in de diepe polders. Om verzilting tegen te gaan is er een aanvoer van voldoende zoetwater noodzakelijk. Deze aanvoer kan zowel zoutindringing vanuit het oppervlaktewater als zoute kwel tegen gaan.

In september 2015 hebben het Rijk, provincies, waterschappen en andere partijen van vijf zoetwaterregio's een bestuursovereenkomst Zoetwater ondertekend. De bestuursovereenkomsten voor de zoetwaterregio's West-Nederland, Hoge Zandgronden Oost en Rivierengebied en in geringe mate het IJsselmeergebied hebben betrekking op Utrecht (Statenbrief van 24 augustus 2015, 815CCD1A). In de bestuursovereenkomsten staan afspraken over de financiering, de planning en de uitvoering van zoetwatermaatregelen. Momenteel worden de bestuursovereenkomsten uitgevoerd. Hieronder staan de voor provincie Utrecht relevante ontwikkelingen.

Zoetwaterregio West-Nederland

Voor West-Nederland wordt met name gekeken naar verbeterde aanvoer van zoetwater uit het Amsterdam Rijnkanaal en de Lek ter voorkoming van schade door droogte en verzilting. Het project Klimaatbestendige WaterAanvoer (KWA) onderzoekt de mogelijkheden van een oostelijke aanvoerroute als noodoplossing voor het moment, dat de inname bij Gouda te veel is verzilt. Tevens vindt onderzoek via joint fact finding plaats naar de

voor- en nadelen, kosten en effecten van een Permanent Oostelijke Aanvoer (POA). Bij dit voorstel van het WNF wordt de oostelijke aanvoerroute gebruikt als permanente vervanging van inname bij Gouda en maakt het mogelijk om de Haringvlietsluizen vaker open te laten staan.

Zoetwaterregio Hoge Zandgronden Oost

In Oost-Nederland (voor Utrecht het Utrechtse deel van waterschap Vallei en Veluwe) is door het waterschap een start gemaakt met een verdere verkenning van de watertekort- en verdrogingsproblematiek. Op basis van deze verkenning zullen na de mid-term review (2018) van het werkprogramma Wel Goed Water Geven 2016-2021 nieuwe maatregelen worden genomen.

Flexibel peilbeheer IJsselmeergebied

Voor het IJsselmeergebied wordt met een nieuw peilbesluit flexibel peilbeheer in het IJsselmeergebied mogelijk en wordt de zoetwatervoorraad vergroot. De minister van Infrastructuur en Waterstaat heeft het ontwerp van het peilbesluit ter inzage gelegd. In 2018 wordt deze definitief vastgesteld.

Slim watermanagement

De waterbeheerders werken aan 'slim watermanagement', onder meer om het water tijdens watertekort efficiënter te verdelen over het watersysteem. Met nieuwe instrumenten voor monitoring, informatie-uitwisseling en beslisondersteuning kan door beheerders gezamenlijk beter ingespeeld worden op te veel of te weinig water met als het doel om landelijk optimaal gebruik te maken van de capaciteit van het gehele watersysteem. Om het rivierwater beter te kunnen sturen en te benutten in geval van droogte in het gestuwde deel van de Nederrijn-Lek, kiest het Deltaprogramma voor het inzetten van 'slim watermanagement'.

Ruimtelijke adaptatie

Nieuw onderdeel van het Deltaprogramma is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Het doel van dit deltaplan is klimaatadaptatie (aanpassen aan klimaatverandering door een andere inrichting van ons land) te versnellen en te intensiveren, zodat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is ingericht. Naast het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie heeft Nederland de tweede Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS) eind 2016 vastgesteld. Dit is de uitwerking voor adaptieve maatregelen van het Klimaatakkoord van Parijs (2015), naast de maatregelen voor klimaatmitigatie (beperken van uitstoot). In het voorjaar van 2018 zal een uitvoeringsprogramma opgesteld worden. Deze zal zich met name op klimaatadaptatie richten in aanvulling op het Deltaprogramma, waaronder adaptatie van klimaatgevolgen voor landbouw, natuur en gezondheid.

De opgave voor een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting speelt zich voornamelijk op het lokale en regionale schaalniveau af. Om de opgave te realiseren wordt door alle overheden in samenwerking met het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en de samenleving gewerkt aan de volgende zeven ambities:

1. Kwetsbaarheid in beeld brengen;
2. Risicodialoog voeren en strategie opstellen;
3. Uitvoeringsagenda opstellen;
4. Meekoppelkansen benutten;
5. Stimuleren en faciliteren;
6. Reguleren en borgen;
7. Handelen bij calamiteiten.

De ambities worden ook vastgelegd in gemeentelijke, provinciale en nationale Omgevingsvisies.

Als provincie Utrecht intensiveren wij sinds 2016 de samenwerking met gebiedspartners om kennis te delen, (innovatieve) initiatieven te stimuleren en ook de niet-koplopers mee te nemen om te komen tot een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. Een goed voorbeeld hiervan is de Coalitieregio Ruimtelijke Adaptatie, de samenwerkingsagenda met de waterschappen en RWS (zie ook de watterapportage 2016 – 2017) en het Platform Water Vallei en Veluwe. Binnen deze samenwerkingsverbanden worden initiatieven ontwikkeld (zoals het ontwerpend onderzoek voor de Merwedekanaalzone), kennis gedeeld en invulling gegeven aan de bovengenoemde ambities. In het klimaatmagazine (https://magazine.utrechtclimate.org/het_slimme_klimaat/) van de Coalitieregio Ruimtelijke Adaptatie is te lezen hoe de regio Utrecht op een slimme en efficiënte manier omgaat met onder andere wateroverlast, droogte en hitte.

Kwetsbaarheid in beeld brengen

Inzicht in de kwetsbaarheid voor extreme neerslag, hitte, droogte en eventuele overstromingen op onze steden en dorpen en op het landelijk gebied vormt het uitgangspunt voor de verdere aanpak van ruimtelijke adaptatie. Daarom brengen alle gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk uiterlijk in 2019 samen met de betrokkenen in hun gebied de kwetsbaarheid in beeld met een stresstest. Deze stresstesten worden vervolgens iedere zes jaar herhaald. Begin 2018 zal een gestandaardiseerde stresstest beschikbaar zijn. Ook de provincie Utrecht zal voor haar onderdelen een stresstest opstellen.

Risicodialoog voeren en strategie opstellen

Op basis van de stresstests starten de overheden met het voeren van een dialoog met alle relevante gebiedspartners. Dit heeft tot doel om het bewustzijn over de kwetsbaarheid voor klimaatextremen te vergroten en te bespreken hoe deze kwetsbaarheid met concrete maatregelen te verkleinen is.

Gemeenten, waterschappen en provincies spreken per gebied af welke inspanning ze op zich willen nemen om de kwetsbaarheid voor klimaatextremen te verminderen. Dit leidt tot regionale klimaatadaptatiestrategieën, die als input zullen dienen voor de Nationale adaptatie strategie en de Omgevingsvisies, -plannen en -programma's. Als provincie zorgen wij voor de verbinding met de Nationale adaptatie strategie en zal dit mede leiden tot een bouwsteen voor onze eigen omgevingsvisie.

Uitvoeringsagenda opstellen

Uiterlijk in 2020 hebben de overheden op basis van de adaptatiestrategie een uitvoerings- en investeringsagenda opgesteld voor hun regio. De uitvoeringsagenda geeft voor de urgentste knelpunten een pakket preventieve maatregelen die de partijen zelf uitvoeren en acties om oplossingen te koppelen aan andere activiteiten.

Meekoppelkansen benutten

De inzet is om zoveel mogelijk de synergie met andere opgaven te benutten door werk met werk te maken. Dit betekent dat bij binnenstedelijke ontwikkelingen, aanpassingen aan de energietransitie of bij infrastructuurprojecten de kansen voor een klimaatbestendige inrichting worden benut. Hiervoor is sinds 2009 overstromingsrobuust bouwen al in ons ruimtelijk beleid opgenomen. Daarnaast is klimaatadaptatie ook een onderdeel van de programma's binnenstedelijke ontwikkeling, innovatieprogramma fysieke leefomgeving en het aanjaagprogramma gezonde leefomgeving.

Stimuleren en faciliteren

Een klimaatbestendige inrichting vraagt een inzet van veel verschillende publieke en private partijen. Nu zijn het vaak nog een aantal koplopers die (innovatieve) initiatieven oppakken en uitwerken. Het is van belang om de beschikbare kennis, instrumenten en ervaringen te delen. Vanuit het deltaplan Ruimtelijke adaptatie zijn er een aantal instrumenten:

- Platform samen klimaatbestendig. Dit platform wordt in 2018 opgezet als netwerk voor kennisdeling.
- Stimuleringsprogramma Ruimtelijke adaptatie. Dit programma ondersteunt partijen bij de implementatie van ruimtelijke adaptatie.
- Kennisportaal Ruimtelijke adaptatie. Via dit portaal kan iedereen informatie vinden om de ruimtelijke inrichting van Nederland klimaatbestendig en waterrobuust te maken.

Onderdeel van het Deltaplan is, dat decentrale overheden vanaf 2018 een gezamenlijk stimuleringsprogramma voor hun regio opstellen om private initiatieven voor ruimtelijke adaptatie te stimuleren. Voor 2020 verkent het Rijk met waterschappen, gemeenten en provincies of het mogelijk en effectief is om klimaatbestendig handelen door private partijen te stimuleren met financiële prikkels, waaronder differentiatie van heffingen.

Reguleren en borgen

Gemeenten en provincies verkennen in de komende vijf jaar (uiterlijk in 2022) of aanpassing van lokale regelgeving gewenst is. Ook borgen zij het belang van ruimtelijke adaptatie in (praktijk) richtlijnen voor stedelijk water, openbare ruimte en groen en bouw, met aandacht voor planvorming, uitvoering, inkoop en beheer. Rijk, provincies en gemeenten borgen vervolgens de aanpak van ruimtelijke adaptatie in de nieuwe Omgevingsvisies.

Als provincie Utrecht hebben wij regels in onze Provinciale Ruimtelijke Verordening opgenomen voor overstromingsrobuust inrichten en voor waterbergingsgebieden. Dit vormt beleid en regels voor slechts een deel van de effecten van de klimaatverandering. Om de effecten van wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen op te kunnen vangen en om verbindingen te leggen tussen de opgave voor ruimtelijke adaptatie en andere ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, energietransitie en bodemdaling, zal het waarschijnlijk nodig zijn, dat wij

ons beleid en onze regels actualiseren en aanvullen. Hierbij zullen wij aansluiten bij het traject van de omgevingsvisie en omgevingsverordening.

Handelen bij calamiteiten

Met een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting kunnen we schade en overlast door extreme weersituaties aanzienlijk beperken, maar nooit helemaal voorkomen. Daarom verkennen gemeenten en waterschappen voor 2020 hoe ze zelf kunnen bijdragen aan de schadebeperking vlak voor, tijdens en na een calamiteit via communicatie, beheer en onderhoud. Ook maken zij voor 2021 afspraken met de veiligheidsregio's over de aanpak van calamiteiten veroorzaakt door extreme weersituaties en bereiden zich daar gezamenlijk met de brandweer, GGD en politie op voor. Noodvoorzieningen en snel herstel van vitale en kwetsbare infrastructuur krijgen daarbij speciale aandacht.